

Gyurkovics Tibor színházi levele

Generációk küzdenek egymással, váltják, gyötrik, hergelik, fölemelik egymást. Van ebben valami elemi erejű, hősies struggle for life. Nem csak a pusztán biológiai létért való küzdelem, hanem szellemi átörökítés. A generációkból lelki lánc épül, melyen át áramlik az évezredek igazsága éppúgy, mint a szépség, a tünemény — maga az emberiség üldve. Ha földünk ezt a reményt vagy hittételt, nem volna érdemes élni.

Alfieri, a *Pillantás a hídról* című nagybecsű Miller-dráma ügyvéd narrátora azt mondja:

„Majd minden évben akad egy-egy ügyem, amikor a pereskedő felek elmondják, mi bajuk van, s az irodám állott és poros levegőjét mintha egyszerűen elkergetné a tenger sós levelete, és én arra gondolok, hogy valamikor Caesar idejében, Calabriában talán, vagy a Siracusa feletti dombokon egy másik ügyvéd — természetesen másféle ruhában, mint amiben én járok — ugyanazt a panaszt hallgatta végig, és ugyanolyan tehetetlenül ült székeben, mint én, s csak nézte, hogyan rohan tovább a végzet átkozott útján...”

Miller zseniális drámát alkotott 1959-ben, amit 1960-ban már láthattak Budapesten a magyarok, *Adam Ottó* nagyszerű rendezésében s *Pécsi Sándor* lenyűgöző *Eddie Carboné-jával*. (A később annyit szidott és egy idő után elállapodott Madách illyeneket dobott az akkor — forradalom után — ámuldozó, féltébrékeny közönség arcába.) Miller akkoriban még el-

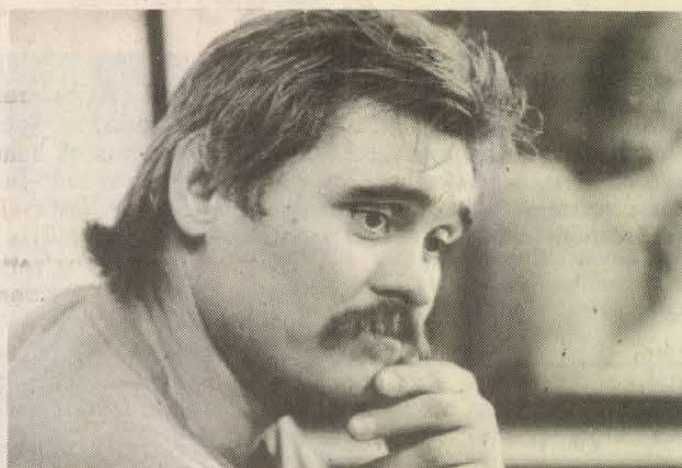
találta a legfinomabb arányt, ami költészet és dráma között feszülhet. Súlyos, erős drámát állít elénk már a megszólalás pillanatában, mint a görög monumentumokban, lényegében mindent tudhattunk előre. Mégis, krimiizgalommal és lélegzetvisszafojtva követjük a végzet kristálytisza menetét. Ehhez járul még, hogy Miller az ügyvéd narrálásával olyan pazar késleltetést csempész az események fogaskezei közé, hogy azoknak finom zaja olajossá, költőivé siklik át. Ezt megjeleníteni világirodalmi tett, amilyen reveláció volt 1960-ban egy ilyen mű igazsága a meghökből országban, olyan fölszabadító lehet 1991-ben ezzel kezdeni egy vígszínházi évadot.

Ilyen súlyos stafétabotot ritkán vesz át színész és színház. Itt csak méltónak lehet lenni, vagy elbukni. Megkerülhetetlen, hogy Pécsi Sándor alakításáról szólnunk, hiszen az emberi tisztaság és vaktság, melegség és olthatatlan gyűlölet keverését dobta arcunkba, hogy folytak a könnyeink. *Tordy Géza* ott áll megint a lehetőségek óriási trapézán — mint az *ügyvők halálában* —, hogy a mai nézők szívébe repüljön a halálosan nagy szalton. Legyen neki könnyű a lég. A pénteki premieren.

A fennköltén hűvös és szép *Uray Tivadar* egy kissé a brooklyni öböl fölé emelkedve mitizálta az eseményeket, mely finomra fonta a dráma költészetét. A vígszínházi próbán *Lukács Sándor* egy trottyos, motyórászó, rósejbnit rágcsláló, már-már zugügyvédé válik, aki viszont szervesen beleépül a szomorú történetbe, belső szereplővé válik.

A fiatalok lelkesek, mint élénk fiatalok, bizonyára érzékeltetni fogják a naiv élet-

Próbajáték

Marco Borbiczky Ferenc

Tapolcsányi Eva felvétele

kedv egyszerű örömét. *Eddie Carbone* felesége nevével az ajkán hal meg — ami egyszerre visszarántja a „megbukott” hőst a család öléseibe, akárcsak *Sziciliában*. Amit tudnunk kell: *Beatrice* mindenképp a férjét szereti, annak melegségét adja és várja, tehát gyöngédsége nem az igazság erejét, hanem a szeretet fölényét kell hogy hordozza.

Az ítéletvégrehajtó és *Egyesült Államokba* áttévedt, olasz familiájáért küszködő egytomb *Marcót* a *Veszprémből* jött *Borbiczky Ferenc* játssza. Erős alakításokat láthatunk már évek során tőle *Veszprémben* is, szépen dobogott a *Peer Gynt* főszerepében, *A nagy britiáns valcer* című *Drago Jancardarabban* egyenesen lebilincselőt alakított. Már a próbán látszik, hogy *Marcója* emberi, mégis féltelmes erejű, mert az igazság kéréletlenségét viseli magán. Úgy tetszik, *Borbiczky*vel igen jól járt a színház, ez a természetesen tiszta és megnyerő férficharme egyenesen hiánycikk színházainkban. A vígszínházi előadás nagy

stafétát ragadott meg, viszszaidézve a múlt színházi szépségeit és átszaladva a mindig megmaradó jövőbe. Nagy lélegzetvétel, amire minden színháznak szüksége van (volna) szétkapkodó világunkban. A művészeti bravúroknak rengeteg értékük van, újabb és újabb szellemi csatározásokra csábítanak, a színház folytonos bukfelcivel tartva a szenzáció hatását. Am, én azt hiszem, a legjobb az, amikor a szépség szép. Az igazság egyenesen és keményen igaz. Nőben, drámában, színházban.

Alfieri ügyvéd ezt mondja a darab végén: „Manapság kiegyezünk fele-fele alapon, és én ezt jobban is szeretem. De az igazság szent, és bár tudom, hogy *Eddie* hibázott és halála haszontalan halál volt, reszketve ugyan, de megvallom, hogy emlékeiben él valami, ami fonák módra tiszta — nem volt makulátlan az élete, de mégis tiszta volt, hisz oly átlátszó volt, akár az üveg, és én azt hiszem, ezért fogom őt mindig is jobban szeretni, mint bárki mást az ügyfeleim közül...”

Kiküldött munkatársunk jelenti Viareggióból

A Szürkület sikere

lenik meg, mint ahogy korábban megszokhattuk.

A közönség lelkes, hosszú tappsal köszöntötte a bemutatót és az alkotót. Ebben valószínűleg szerepet játszott az is, hogy a horvát—szerb összecsapások híre az olasz televízióban is vezető helyen áll. Az én szememben csak ez az elfogultság okozhatta a sikert, mivel a film egyébként sok kívánnivalót hagyott maga után. Ráadásul a történetet leszámítva, semmi újdonság sincs a filmben, a régi, jól kitaposott ösevényeken halad.

Ennél is sablonosabb alkotás volt a luxemburgi *Paul Kieffer* és *Frank Hoffmann* közös munkája, a *Schacko Klak*. A film a náci megszállást mutatja be a Knapp család, de azon belül is elsődlegesen egy tízéves kislány szemszögéből. Felesleges lenne hosszan részletezni a történetet, elég annyi, hogy nincs olyan jelenet és gondolat, ami ne sokadszor köszönne vissza a mozivásznon. Egyébként a *Schacko Klak* nem a hivatalos versenyfilmek között futott, hanem abban a sorozatban,

amit az egyes országok kritikusai jelöltek hazájuk legjobb elmúlt évi filmjének. Ennek keretében mutatták be tegnap este *Fehér György Szürkület* című alkotását is.

Fehér munkája már jelentős fesztiválsikerekkel büszkélkedhet, és itt is a legfigyelemreméltóbb művek között van a helye. Bár nem tagadom, hazai bemutatója idején nem dicsértem a filmet, és bizonyos fenntartásaim változatlanul megmaradtak. Am még így is elgondolkodtató, hogy a fennmaradásért küzdő magyar filmművészet állja a versenyt Európa más országaival. Igaz, a másik magyar érdekltségű bemutató már nem számít a legfrissebb alkotások közé, hiszen *Mészáros Márta Napló-trilógiájával* ismerkedhet meg az olasz közönség.

Ez a fesztivál is azt bizonyítja, hogy Európa nemzeti hihetetlen erőfeszítéseket tesznek saját filmművészetük megerősítésére. A fesztivál idén díszvendégei között köszöntheti *Ornella Mutit*, *Fernando Rey*t és *Jorge Semprunt*. *Szabó Z. Levente*

Könyvpremier

A Magyar Írószövetség öszszel ismét beindítja tavasszal már elkezdett könyvbemutató-sorozatát a szövetség klubjában.

A korábbi rendezvények igazolták a sorozat életképességét. Az első idei este október 2-án kerül sor az Írószövetség klubjában, Budapesten, a Bajza utca 18-ban. Ez alkalommal a résztvevők *Keresztúry Tibor Félterpeszben* című interjúkötetével és azok alanyaival ismerkedhet meg a közönség.

Amit elvették az évszázadok

Tajvan fővárosának egyetemei — amerikai mintára, de merőben más hagyományalappal — a kínai művészet bázisai alakultak. Akkor is ápolták az évezredek tradícióit, amikor a „nagy kulturális forradalom” teljes szakítást, végső felszámolást hirdetett velük szemben. A diákok — fizikusok, matematikusok, kereskedelmi, bank- és agrárszakemberek ugyanúgy, mint a színház, a tánc és a képzőművészetek tanulói — minden évben újjászervezik együttesüket, mely három csoportban járja Európát, Ázsiát és Amerikát

TELE/VÍZIÓINK

A CSOKORNYYAKKENDŐ

Az a csokornyyakkendő! Kétségkívül nagyon elegáns. Mintha viselője az *Operába* készült volna, de előbb még egy purparlára beugrott a *Magyar Televízió* székházába. A csokornyyakkendő nagyon fontos szimbólum. Látnia kell a mindenképp lerongyolódó magyarnak, hol terem az elegancia. Csak-hogy *Bodrogi Gyula* alaposan „betett” a magyar politikai férfidivatnak. Meghirdette a csokornyyakkendő-mozgalmat, s ezzel azonnal le is értékelte: a csepürágók, a bohócok, a színészek és egyéb, komolytalan elemek játékvá tette. Nem olyan társadalmi szükségesség többé, mint hajdan volt a lódenkabát.

Csokornyyakkendőt viselni tehát ma már bizonyos mértékig sznobéria. Csak *Palotás* úrtól fogadható el hitelesnek, mert ő volt az első, ő hozta divatba. Emlékezzünk csak a maratoni tárgyalásokra a taxisbloká idején: ő volt az egyetlen, aki (hogyan csinálta? Örök rejtély!) mindvégig „előkeld” tudott maradni; és én ezt a csokornyyakkendőnek tulajdonítottam.

Tudja-e, *Palotás* úr, hogy hány méltatlan ember visel álljelleként csokornyyakkendőt? Tudja-e, hogy elindított egy hóbortot, amely — éppúgy, mint hajdan a lódenkabát — kezd ellenszenvenné válni? Mert viselik arra méltatlanok is. Erről *Palotás* úr, természetesen, nem tehet, és önmagát sem tagadhatja meg azzal, hogy lemond a csokornyyakkendőről csak azért, mert mások is viselik.

A csokornyyakkendő egyébként nem rossz divat. Ha viselője modorban, magatartásban alkalmazkodik hozzá. Ha megfelelően elegáns. Ha meg sem kísérti a kicsinyesség. Ha arisztokratikus kívülállással (objektivitással) nem veszi figyelembe a kicsinyes részleteket. A csokornyyakkendőnek — ilyen értelemben — akár még „hivatása” is lehetne.

Csak hát, mint minden eredeti kezdeményezés, ezt is a majmolók, a méltatlanok járatták le. Azok, akik úgy hordják, mint elődeik hajdan a lódenkabátot, a bőrcékét. Na és persze a harmadrendű cigányprimások, akik a tükrös, fényes kávéházakban is úgy bazseválnak, mint a kültekei kocsmákban. A környezet minősége semmit sem változtat a muzsikálás minőségén.

Hogyan húzza nekem az a csokornyyakkendő, elegáns, magasodó homlokú primás, minden vasárnap, hát, bizony, ez a kérdés, és nem az, hogy a muzsika maga mennyire értékes. A zenemű szempontjából ez meglehetősen tragikus. A jövője, a hatása van veszélyben, hiszen az értéke önmagában való. Azon már semmi nem változtathat.

Szóval, ott muzsikálnak nekem minden vasárnap, és az a nagy dilemma, hogy nem tudom, milyen muzsika szól. Nem ismerem fel a dallamot. Csak azt tudom megállapítani csalhatatlanul, hogy egy harmadrangú primás húzza. Ezért mélységesen sajnálom a zeneszerzőt. Sejttem ugyanis, hogy a mű maga sokkal nemesebb, sokkal közelebb áll hozzám, mint ahogyan intonálják.

Elhagyva a képletes beszédet: én, aki hinni akarok abban, hogy komoly és áldozatos emberek csinálják a politikát ma, hazánkban, különösen tragikusnak tartom, ha ez a politika erőszakos eszközök útján (és a televízióban nem eléggé szimpatikus, megnyerő külsővel) próbál teret nyerni magának. Nincs mese: itt nem elég a hitvallás, itt varázsos személyiségeket kellene találni. Olyanokat, akik sugárzó jelenlétükkel képesek dűlőre vinni a vitát: mi a fontosabb, a szakmai tudás vagy az elkötelezettség? Az ügyetlen elkötelezettség ugyanis mindig vesztes lesz a szakmai tudás mellett. Mi, „régiek” ugyanis valamit nagyon megtanultunk; a rejtőzködést. Az értékek patikaméreg egyensúlyát.

Ó nem, nem a szuverenitásomról van szó. Azt senki sem veszélyezteti. Hanem miről is? *A hitelességről*. Megtudtam ugyanis, hogy *Pavarotti* minden koncertje előtt saját két kezével köti meg a csokornyyakkendőt. Vasárnap este, a Hyde-parkból közvetített koncertjén meredt szemekkel figyelman: milyen tökéletes a masnija! (A hangjáról, a tehetőségéről már nem is beszélve.)

Kovács Júlia

Ornella Muti, a fesztivál díszvendége

A nyolcadik viareggiói, *Európa Cinema* fesztivál első versenyfilmje a jugoszláv *Bato Cengic Gluvi Barut* című alkotása volt. Természetesen ez a történet is a második világháború partizánharcait dolgozza fel. Am a kommunizmus eszméje most némileg másképpen je-

Mozgásszínházi találkozók

Jeanne d'Arppo, a bátor mosónő

Ma nyílik a 7. Nemzetközi Mozgásszínház Találkozó a Székény Színházban. *Regős Pál*, a fesztivál művészeti vezetőjét kérdezem a találkozók hagyományairól:

— Ez a színházi fesztivál immár 13 éves múltra tekinthet vissza. Célunk kerestetszettel nyújtani a világszerte működő alternatív színházak munkájáról. Évenként újabb és újabb csoportokat hívunk meg, hiszen az úgynevezett szabad színházaknál a folytonos megújulás előfeltétel: aki erre nem képes, az meghal.

— Idei mottójuk: „Színházak vándorúton”. Miért?

— Ebben egy kicsit benne van a vándorszínház, a commedia dell' arte és a komédiázás. A találkozók programját a humor és a groteszk jegyében próbáltuk összeál-

lítani. Tudatos választás volt, hiszen az emberek hangulata nem túl jó. Persze, lesznek más témájú előadásaink is.

— Említene néhány nevet a résztvevők közül?

— Meghívtuk az öt legnagyobb magyar mozgásszínházcsoportot: az *Arvisura Színházi Társaságot*, az *Artus Tánc- és Ugrószínházat*, a *The Sofa Triót*, a *Természetes Vészek Kollektívát* és a *Kodály Kamara Táncegyüttest*. Rajtuk kívül még egy darab magyar vonatkozású: az *Emi Hatana* — *Regős Pál* által előadott *Zarándokének*. A külföldiek közül megemlíteném a fergeteges angol humorista, *Justin Case* szöveg nélküli *Komikusz* szójátékát és a svájci *Gardi Hutter Jeanne d'Arppo, a bátor Hanna* című

(mosó)női bohóckodását. Egy cseh társulat is érkezik, akik több *Shakespeare*-darabból összeállított paródiával lépnek fel. *A Teatro la Pupa* nevű spanyol csoport hatalmas bábokkal dolgozik, *Bestiarium* című darabjukban emberek és bábok játszanak együtt. Különleges élményt kínál a *Kaleidoscope* angol társulat *Szeretem, vér, hazugság* című produkciója, amelyet szellemi fogyatékos gyerekek adnak elő. Az említetteknek kívül érkeznek még osztrák, olasz, lengyel és német vendégeink.

A találkozók hat napján 35 előadást tartanak, amelyeknek idén a *Műgyötem* és a *Lágymányosi Közösségi Ház* ad helyet.

Takács Judit

Fodor Lajos